

4. Az újkor művészete és öltözetei, XVI–XVIII. század

4.1. A reneszánsz művészet és viselet

„... Örülj Firenze, oly nagy vagy te hírel,
hogy tengert s földet ver a szármagd...”

Dante Alighieri

A középkor utolsó századaiban Itáliában bontakozott ki az új stílus, a reneszánsz. Az olasz rinascimento (ejtsd: rinascimento) és a francia renaissance (ejtsd: róneszansz) kifejezések jelentése: *újítás, letérés*.

A XV. század társadalmi, gazdasági, kulturális változásai új korszakot nyitottak az emberiség életében. Európa jelentősebb városaiban a kézműipari manufaktúrák és a kereskedelem nagyarányú fejlődése, valamint a bankárok pénzügyi és politikai befolyásának megerősödése a polgárok hatalmi harcainak sikeréhez vezetett. A korabeli elnevezés szerint „új stílus” szellemi előkészítője az itáliai gyökérű *humanizmus* volt az irodalom és a tudományok területén. Az egyetemen a latin műveltség központjává váltak. A természet törvényeinek kutatását kísérletek és tapasztalás útján folytatták. Bár a kor gondolkodása alapvetően vallásos, az antik (görög, római) eszmény szellemében a középpontban a művelt ember és az egyéniség állt. A kiemelkedő, sokoldalúan képzett mesterekből ekkor vált a társadalom által elfogadott művész.

Az új kor, a megváltozott gondolkodás az egyház területén is változást hozott. A *reformáció* tanai egyházszakadásokhoz vezettek.

A reneszánsz stílus kibontakozásának jellegzetes területei:

Itália	XIV. sz. végétől a XVI. sz. első feléig,
Németország, Németalföld	XVI. sz. elejétől a század végéig,
Spanyolország	XVI. sz. közepétől a XVII. sz. elejéig,
Magyarország	XV. sz. végétől a XVII. sz. elejéig.

4.1.1. Az itáliai reneszánsz művészete és viselete

Társadalom és gazdaság

A XV. század elején *hatalmi csatározások* színhelye volt Itália. Virágzó gazdaságának és kereskedelemnek köszönhetően a feudális urak, egyházi hatalmasságok, gazdag polgárok és zsoldosvezérek politikai hatalomra törektek. A városközfőuraságok vezetői helyett csak az erős, tiszteletet parancsoló kényurak válhattak uralkodóvá. A hatalom és a vagyon embe-
rei a kor sugallatára szellemi dicsőségre is vágytak. Szívesen vetkűt körül magukat művészekkel, így lettek sokan a reneszánsz kultúra ma is ismert támogatói. Az ezernégy század években (azaz a quattrocentóban, ejtsd: kvattrocento) Firenze volt a művészeti élet központja, amit uralkodói művészeteszeretetének is köszönhetett. A gazdag bankár, Cosimo Medici (ejtsd: medici) és unokája, Lorenzo Medici könyvtárat és ókori gyűjteményt hoztak létre, és sok nagy művész pártfogoltak. Az érett reneszánsz korszakában, az ezernégy század évek idején (cinquecento, ejtsd: cinkvecento) a művészet központja Rómába lett, ahol a pápák megbízásai adtak lehetőséget a művészek tehetségének kibontakoztatására.

Építészet, szobrászat, festészet

Az építészet új téziselemének jellemzője a nyugati és az ideális emberi test törvényszerűségeiből levezetett arányrendszer. Vízszintes tagoltság lépett a függőleges helyébe, a falakat *kvaderekkel* (szabályos tömbökben faragott kő) borították. A *párkány*, a *loggia* (ejtsd: lodzsa), a *lépcsők* és a *kozettás mennyezet* mint új formaelemek jelennek meg. Újra fontos elem az *oszlop* és a *timpanon*, mint az ókorban. *Polotók* és *világ* mellett *középtülek*, *terek* épültek. A Medicek *Pitti palotája* és az *Árvház Brunelleschi* (ejtsd: brunelleschi, 1377–1446) tervét alapján készült, magukon viselik az új stílus jegyeit. Fő műve, a *firenzei dóm kupolája* is antik minta köve-